

versitatis hominum parochiarum de Queralps et de Fustiniano ac *vallis de Ripis*» (id. ib. I, 328). Fins entorn de 1308 pertanyia al comtat de Cerdanya, i per tant al reialme de Mall.-Ross. (a. 1292, CCandi, *Mi. Hi. Ca.* I, 288); 1303: «En Jacme rey de Mall. --- 5 pro tota terra Ceritanie et Baridanii et *vallis de Ripis* ---» (*Cart. de Vfr. de Cfl.*, f° 16r).

2) RIBES. És uns 5 k. endins de terra, quasi tan prop de Vilanova com de Sitges, distingit com *Sant Pere de Ribes*, o usualment, *Ribes de Sitges*. En l'ús popular, *Ribes* i prou, oït a St. Pau de Ribes, 1959, fins a gent devota: així en els Goigs de l'ermita de Sant Pau, dins el seu terme a «*Ribas*, ab gran devoció, / vos suplica humilment / --- / puix contra tot mal de espalme / sou singular advocat: / siau nostre amparo y guia, Sant Pau Apòstol sagrat».

MENCIONS ANT. 990, el bisbe de Bna. dóna c. de pobl.: «*commorantibus castrum nuncupatum Bello loco qui vocitatur Ribas*» (Font Rius, *C. d. p.*, § 19.5 = Mas, *NHBna.* IX, 45); 1036, el bisbe de Bna. dóna la torre de Miralpeix: «in com. Barc., infra term. de castro *Ribes*, prope ipsa mare» (Font Rius, *C. d. p.*, § 51.3); 1041: *Ribas* (Mas, *NHBna.* IX, 248); 1092: «castro *Ribes*», cit. junt amb La Geltrú (lleg. a l'Arxiu de Sols.); 1120: *Ribas* (Mas X, 285); 1154: «ecclesis de *Ripis*» (Kehr, *Papsturk.*, p. 336); 1161: *Ripis* (*Cart. St. Cu.* III, 208); 1172: *Ripis* (Kehr, *o. c.*, 442); 1333, Anfós el Benigne faculta Bernardum de *Rippis* a poblar amb franquícies: «duo loca --- in te. castri vestri de *Rippis* --- q. d. Puigmoltó ---» (Font Rius, *C. d. p.*, 579.2, i altres passatges); 1359: «*castell de Ribes*» (*CoDoACA* XII, 50).

COMPOSTOS. *Ribadolç*, pda. munt., te. Calassanc; pron. *ribadóle* (XLIX, 9), en la declinació arcaica (masc. = fem.) de l'adj. *dolç* 'suau', ll. DULCIS.

Formant contrast semàntic amb *Ribamala*, torrent i mas, afl. dr. del Ter (entre Ripoll i St. J. Abad.): *ribamál* (1953, XIII, 146). Ja 938: *Ripamala* (*Cat. Car.* II, 163.16, 171.6).

Ribabaques, V. *Ri.* (misc. àr.).

Ribabiola, barranc de ~, te. Taüll, afl. dr. del riu de Ginebrell (subafl. de la vall principal de Taüll): l'aigua s'hi veu brollar de molt amunt, saltant a l'O. per les Pales de Torllussà. De *Riba-rebiola*, dim. de *rèbea* 'escarpada' (*DECat.*, s. v. *ràpid*), amb haplologia (*TVBoi* II, 14-15).

Ribafeta, V. *La Freita*

Ribalmaig, V. *Ri.* (misc. àr.).

RIBA-ROJA. 1) R-R. *d'Ebre*, vora el riu, entre Flix i Faió. Pron. *ribařo'ža* a Vinebre i al poble mateix; amb gentilici *riba-rojans* (Casac. 1920); J. Cor., id. id. a Flix (1963, exc. 243). Morera opina que deu l'origen a l'orde de St. Joan de Jerusalem (GGC, 509).

MENCIONS ANT. 1175 (BABL II, 396); 1178: *Ripamrubeam* (O'Callaghan, *Hist. de Tort.* III, 297 i BSCC XVI, 386); 1288 (CCandi, *Mi. Hi. Ca.* I, 220); 1359: *Ribaroja* (*CoDoACA* XII, 45).

2) RIBA-ROJA de *Túria*, a la dr. del riu, una quin-

zena de k. aigües amunt de València. Pron. *ribařõça*.

MENCIONS ANT. Ja en la *Cròn.* de Jaume I, quan presa València, els nostres fan cavalcades entorn de Xàtiva, Berenguer d'Entença «anà-sse'n de Xàtiva a córrer a les Cabanes de Terol, e passà entre *Ribaroja* e Manizes, e anc no gosaren exir a éll» (§ 316, Ag., p. 346).

I en el *Rept.*, on anant com localització d'un moro, mostra que era nom mossàrab usat abans de la Conquesta; enmig de les donacions de 1239, entorn de la ciutat, dóna a una «Jacma, nutrix, domos de *Mahomat de Ribaroya* ---» (Bof., 242,7); 1260: *Ribarroja* cit. junt amb Benissanó; 1264, junt amb Albalat (Mtz. Fdo., *Doc. Val. ACA*, nn.º 326, 328, 584); 1598: id. (*A.C.C.V.* VIII, 98; Bibg. Lz. Vargas III, 56). Fou població morisca fins a última hora; amb 82, 100 120 i 210 cases de mor. en els censos de 1563, 1602 i 1600 (Lapeyre, p. 38).

I sengles pdes., que no caldrà detallar (art. *Estoer*, *Rossell* etc.).

Ribalmaig, V. *Ri.* (misc. àr.)

Ribaltron, V. *Altron*

Ribàs, *Ribelles*, *Ribera*, V. *Riba*

RIBATALLADA. 1164: «*Ribatallada*», ant. prop d'Olivella (Garraf): 1164: «*domus de Ripatai <a>da*» (Font Rius, § 124).

En plural

RIBESALBES, poble de l'alta Pna. Cast., vora el riu Millars, una vintena de k. O. de Castelló.

PRON.: *ribezálbes* allí, en l'enq. de 1961 (XXIX, 103-112).

MENCIONS ANT. 1260 i 1270: alqueria de *Ribesalbes* (Mtz.Fdo., *Doc. Val. ACA* I, 285, 962); 1278: «de sarracenis de *Ribesalbis* et aliis dicti termini de Onda» (Soldevila, *Pere el Gran* I, 2a. p., 109); S. XVI: *Ribes albes* (no *altes*) (*Mem.* Muñoz; BSCC XIV, 430). Tenia només dues cases de moriscos en el cens de 1563, i en el de 1572, li'n compten 84 juntament amb Tales i Artesa (Lapeyre, p. 33).

Potser es refereix també a Ribesalbes, o a un lloc no llunyà, un hapax *Celalbi*, citat junt amb el Castell d'Uixó en un doc. de 1274 (Mtz.Fdo., *Doc. Val. ACA* n.º 1743), si bé la Vall d'Uixó és 24 k. més al Sud, i amb la Serra d'Espadà i el riu de Betxí entremig; l'aparença és d'un arabisme, potser un compost *sāil* «*alawī* > *Celalbi*, com nom d'un torrent que baixa de dalt a l'Espadà, d'un derivat de l'arrel *sīl* 'rajar, escolar-se' (en *RMa* «fluere, liquefacere, rapidus»), subst. *sāil* «diluvium» (*RMa*, «torrent» en Belot); amb un adjectiu de la fecunda arrel pan.-aràbiga *ʿlw* 'elevar-se, ser alt, cobrir etc.', «cubrir, sobrar sobrepujando» *PAIc*, molt fecunda segons Dozy (*Suppl.* II, 166.8) («eminere» *RMa*); l'adj. (o una variant) cf. *ʿalawī* «celeste, supèrieur» (Hayyan-Bassam, Boqtor) i altres adj. (*ʿālī* «haut, superfin» etc.). Potser *Celalbi* donà la idea de crear el cat. *Ribesalbes*, parònim no llunyà.

RIBESALTES, la important vila rossellonesa, entre